

Kroniek pensioenrechtspraak 2020

Mark Heemskerk, datum 03-02-2021

Datum

03-02-2021

Auteur

Mark Heemskerk^[4]

Folio weergave

[Download gedrukte versie \(PDF\)](#)

JCDI

JCDI:ADS253894:1

Vakgebied(en)

Pensioenen (V)

In deze derde kroniek blik ik terug op pensioenrechtspraak uit 2020.^[1] Uit het jaaroverzicht van gepubliceerde civiele uitspraken over pensioen blijkt dat er minder uitspraken waren dan in 2019. In deze bijdrage presenteer ik de *top 5* pensioenonderwerpen waarover is geprocedeerd in 2020. Daarnaast belicht ik enkele richtinggevende en opvallende pensioenuitspraken uit 2020. Daarbij kijk ik met een schuin oog naar rechtspraak die relevant is voor de stelselherziening. Zo wierp een arrest van het HvJ EU de vraag op of de wijziging van uitkeringsovereenkomst naar premieovereenkomst (inclusief invaren)^[2] in het conceptwetsvoorstel toekomst pensioenen^[3] (hierna: conceptwetsvoorstel) bij de aangekondigde stelselherziening in strijd is met het Europees eigendomsrecht.

Pensioenrechtspraak 2020 in cijfers

Minder pensioenuitspraken dan in 2019, meer dan in 2018

In totaal waren er in 2020 169 gepubliceerde civiele pensioenuitspraken op [rechtspraak.nl](#).^[4] Dat is iets meer dan in 2018 (166 uitspraken) maar aanzienlijk minder dan in 2019 (196 uitspraken). Een mogelijke verklaring voor dat verschil met 2019 is de aanname dat er in het coronajaar 2020 minder uitspraken zijn gedaan. In een maandelijkse nieuwsbrief heb ik alle civiele pensioenuitspraken samengevat en de belangrijkste uitspraken toegelicht op [pr-updates.nl](#).^[5]

Uitspraken per gerechtelijke instantie

In 2020 oordeelde de Hoge Raad 9 keer over een pensioenrechtelijke kwestie. Twee daarvan zijn zonder motivering afgewezen onder verwijzing naar art. 81 RO.^[6] Er waren 60 pensioenuitspraken van gerechtshoven (2019: 71) en 73 van rechtbanken (2019: 88). Uit de kengetallen rechtspraak 2019 blijkt dat het aantal appelprocedures in civiele procedures bij handelszaken kanton gestegen is van 8% (2012-2014) naar 12% in de periode 2017-2019.^[7] Of die stijging van het aantal appelprocedures representatief is voor pensioenzaken, valt niet af te leiden uit die getallen. Een aantal uitspraken over pensioen is afkomstig van het Caribisch deel van het Koninkrijk 17 (2019:15). Uitspraken over tweedepijlerpensioenen bij de ambtenarenrechter, bijvoorbeeld over militair arbeidsongeschiktheidspensioenen^[8], zijn eveneens meegeteld (7). Daarnaast waren er relevante uitspraken over pensioen van het HvJ EU (2) en een CRM oordeel.

Publicatiegraad 4,7%: aantal geschillen vele malen hoger

Van de 1000 uitspraken werden er volgens de kengetallen rechtspraak 2019 47 gepubliceerd. De publicatiegraad was daarmee 4,7%.^[9] Dat geldt voor alle uitspraken (civiel, straf, bestuursrecht). De publicatiegraad verschilt per rechtbank/Hof.

De Amsterdamse rechtbank en het Amsterdamse hof publiceren relatief veel, de rechtbank Zeeland-West Brabant en Hof Den Haag relatief weinig. Onzeker is of omvang en selectie van die kengetallen representatief is voor pensioenuitspraken. Zo ja, dan zouden er circa 3600 civiele pensioenuitspraken zijn geweest in 2020. Het werkelijke aantal pensioengeschillen is veel hoger. Niet alle geschillen leiden tot een procedure, laat staan tot een rechterlijke uitspraak. Alternatieve geschillenbeslechting, waaronder klachten- en geschillenregelingen, mediation, arbitrage of de Ombudsman Pensioen is niet inbegrepen. Datzelfde geldt voor geschillen die minnelijk worden opgelost, bijvoorbeeld via een vaststellingsovereenkomst.

169 pensioenuitspraken uitgesplitst in 12 pensioenonderwerpen

De 169 pensioenuitspraken zijn onderverdeeld in 12 thema's. Die onderwerpen variëren van wijziging tot uitleg en van indexatie tot verplichtstelling en scheiding. Een uitspraak kan in meerdere categorieën vallen. Een uitspraak over de wijziging van indexatie kan bijvoorbeeld onder zowel wijziging als indexatie vallen. Dat verklaart waarom het cumulatief aantal aanzienlijk hoger is dan de 169 uitspraken. Nieuw in 2020 is de categorie ontslag. Die categorie is opgenomen op basis van het door mij in 2018 en 2019 geconstateerde aantal ontslagzaken over pensioen.

Top 5: uitleg, scheiding, ontslag, verplichtstelling en wijziging

Over welke onderwerpen het meest werd geprocedeerd in 2020 blijkt uit de top 5:

Tabel 1: Top 5 pensioenrechtspraak 2020

Onderwerp	% uitspraken
(1) Uitleg	43%
(2) Scheiding	20%
(3) Ontslag	19,5%
(4) Verplichtstelling	14%
(5) Wijziging	8%

Bij bijna 43% van alle rechtszaken over pensioen was uitleg op de een of andere manier relevant. Hét klassieke voorbeeld is uitleg van de werkingssfeerbepaling.^[11] Dat is een combinatie van uitleg en verplichtstelling. Andere voorbeelden uit 2020 zijn de uitleg van een streefregeling^[12], uitvoeringsovereenkomst,^[13] pensioenontslagbeding^[14] of uitsluiting van pensioenverevening in huwelijkse voorwaarden.^[15] Verduidelijking van (pensioen)regels voorkomt geschillen. Bijna 1 op de 5 uitspraken ging over pensioen bij scheiding of ontslag. Zaken over de verplichtstelling en wijziging completeren de top 5.

Selectie van pensioenrechtspraak 2020

Hierna volgt een selectie van in mijn ogen – dus per definitie arbitraire – noemenswaardige uitspraken uit 2020. De selectie is mede vormgegeven met het oog op de aangekondigde stelseltransitie (thema's wijziging en medezeggenschap OR/VO), de rechterlijke instantie (HvJ/HR) en de omvang van het aantal uitspraken (scheiding en ontslag). Anders dan vorig jaar waren er minder fundamentele uitspraken over de uitleg van werkingssfeerbepalingen, terwijl de uitlegcategorie redelijk casuïstisch is.

Wijziging

Europese rechtspraak: bedreigt het eigendomsrecht het nieuwe pensioenstelsel?

Veel aandacht in 2020 ging uit naar de uitwerking van het Pensioenakkoord van 5 juni 2019 in de Hoofddlijnennotitie van 12 juni 2020. Op 18 december 2020 verscheen het consultatiedocument wetsvoorstel toekomst pensioen. Een uitspraak van het HvJ EU van 24 september over de toelaatbaarheid van een Oostenrijkse pensioenkorting wierp de vraag op of het Europees eigendomsrecht de stelselherziening in gevaar brengt.^[16] Van Meerten concludeerde op grond van dat arrest dat invaren juridisch nauwelijks haalbaar lijkt. Lutjens zag in het arrest een bevestiging dat korten kan zonder in strijd te komen met het eigendomsrecht.^[17] Het HvJ EU oordeelde dat pensioen een eigendomsrecht is maar dat de beperkingen bij wet waren gesteld. Slechts een gedeelte van het totale pensioenbedrag werd beperkt zodat de wezenlijke inhoud niet werd aangetast. Geen schending van eigendomsrecht dus. Van Meerten ziet niettemin een schending van eigendomsrecht bij de Nederlandse transitie omdat een overstap van uitkeringsovereenkomst naar premieovereenkomst een aantasting van de wezenlijke inhoud van de pensioenrechten is.^[18] De rechtspraak van het HvJ EU over eigendomsrecht gaat vooral over de vraag of een pensioenkorting onevenredig hoog is. Van een 'individual and excessive burden' is niet snel sprake. De aangekondigde 'evenwichtige en adequate' transitie en compensatie beoogt dat juist te voorkomen. Een oordeel dat de wezenlijke inhoud wordt aangetast door een uitkeringsovereenkomst met kortingsmogelijkheid te vervangen door een

premieovereenkomst met 'automatische korting of verhoging' die bij wet is voorzien, lijkt veel gevraagd van de marginaal toetsende Europese rechter. Die toetst vooral de hoogte van de uitkering en niet het karakter van de pensioenregeling.

Onvoorwaardelijke indexatie: niet te wijzigen tot de stelseltransitie?

Wijziging van onvoorwaardelijke indexatie naar voorwaardelijke indexatie door de werkgever lijkt op grond van steeds meer uitspraken niet mogelijk. In de vorige kroniek gaf ik aan dat wijziging van onvoorwaardelijke indexatie bij pensioengerechtigden volgens meerdere kantonrechters in strijd was met het wettelijk verbod om opgebouwd pensioen aan te tasten.^[19] Begin 2020 oordeelde het Hof Den Haag dat wijziging van onvoorwaardelijke indexatie naar voorwaardelijke indexatie in de cao voor een *deelnemer* zonder instemming van de werknemer in strijd was met de wet.^[20] Daarover was in dit blad een kleine polemiek. Volgens Huijg is onvoorwaardelijke indexatie van *deelnemers* te wijzigen.^[21] Kern van zijn betoog is dat toekomstige indexatie bij deelnemers onzeker is en daarom niet onvoorwaardelijk. Volgens Lutjens is een onvoorwaardelijke toeslag niet te wijzigen.^[22] Dit punt is van groot praktijkbelang. In 12,2% van de pensioenregelingen bij pensioenfondsen was in 2010 nog onvoorwaardelijke indexatie.

Eind 2020 oordeelde het Hof Amsterdam dat onvoorwaardelijke indexatie van werknemers van AFM niet te wijzigen was.^[23] Dat lijkt inmiddels vaste rechtspraak. AFM had volgens het hof een voldoende zwaarwichtig belang om sommige andere onderdelen te wijzigen om te komen tot een marktconforme pensioentoezegging. Daar stond dan weer tegenover dat andere wijzigingen niet toelaatbaar waren. Wijziging van onderdelen van de uitvoeringsovereenkomst waren nietig, aldus het hof in een moeilijk leesbare uitspraak. De rechtbank Den Haag oordeelde eveneens dat de eenzijdige wijziging door werkgever SRK van onvoorwaardelijke indexatie in strijd was met artikel 20 Pensioenwet.^[24]

De onvoorwaardelijke indexatie gaat alleen de boeken uit bij de in artikel 20 Pensioenwet genoemde specifieke uitzonderingen van waardeoverdracht (76, 78 of 83 PW) en korting (134 PW). Het verbod om opgebouwd pensioen te wijzigen is namelijk alleen in die gevallen uitgezonderd. De wetgever schiet te hulp bij de stelseltransitie. Volgens het conceptwetsvoorstel wordt tijdens de transitie artikel 150m PW van toepassing in afwijking van artikel 20 en 83 PW.^[25] In het Pensioenakkoord stond dat het individueel bezwaarrecht werd vervangen door een versterkt collectief bezwaarrecht van het verantwoordingsorgaan.^[26] De Hoofdlijnennotitie van 12 juni jl. bepaalde dat het verantwoordings- en belanghebbendenorgaan via een 'versterkt collectief *bezwaarrecht*' inspraak zouden krijgen op het invaarsbesluit. Bij beantwoording van de 211 Kamervragen over het Pensioenakkoord was het juridisch sterk klinkende bezwaarrecht al verzacht tot collectieve *bevoegdheid*. In het conceptwetsvoorstel blijkt het versterkte collectieve bezwaarrecht het reguliere advies- en beroepsrecht van het verantwoordingsorgaan te zijn. Dat is geen versterking en evenmin een bezwaarrecht. Het keiharde vetorecht is uitgekleeft tot een marginale toets door het verantwoordingsorgaan.

Medezeggenschap bij pensioen

Instemmingsrecht OR en/of adviesrecht verantwoordingsorgaan

Medezeggenschap bij pensioen wordt bij de stelseltransitie belangrijk. Volgens het wetsvoorstel moeten alle pensioenovereenkomsten gewijzigd zijn vóór 1 januari 2024. Bij pensioenbesluiten van de ondernemer moet het instemmingstraject met de OR zijn afgerond.^[27] Bij besluiten van het pensioenfonds is het adviesrecht van het verantwoordingsorgaan (of belanghebbendenorgaan) relevant. In 2020 waren er enkele uitspraken over medezeggenschap, zowel OR- als VO-gerelateerd.

Besluit vrijwillige aansluiting PME zonder compensatie ondanks nietigheidsberoep OR

Een OR werd na beëindiging van de uitvoeringsovereenkomst met een verzekeraar verzocht in te stemmen met vrijwillige aansluiting bij PME. De OR stemde niet in en beriep zich na het besluit op de nietigheid. Die nietigheid beperkte zich later tot de hoogte van de compensatie omdat daar de pijn zat bij de OR. De nietigheid ten aanzien van de vrijwillige aansluiting bij PME liet de OR varen. Daarop oordeelde de kantonrechter dat het voorgenomen besluit zag op de vrijwillige toetreding en niet op de compensatie. De vorderingen van de OR werden afgewezen.^[28] Deze zaak toont het belang van zorgvuldige formulering van zowel instemmingsverzoek, reactie als de formulering van de nietigheid. Spannender was het geworden wanneer de OR de nietigheid had ingeroepen zonder beperking.

Dat de formulering nauw luistert, blijkt eveneens uit een andere uitspraak. Daarin had de OR ingestemd met het voorgenomen besluit van KLM catering services voor de excedentregeling, mede op basis van verwachtingen over de indexatie van 6%. Toen die indexatie tegenviel, verzocht de OR de kantonrechter te oordelen dat het besluit moest worden nagekomen. De OR verwees onder meer naar een kopje in het besluit 'niemand gaat er bij de voorgestelde regeling op achteruit' en positieve cijfers met indexatieverwachtingen. Kort gezegd oordeelde de kantonrechter dat voldoende kenbaar was dat het om verwachtingen ging, waarbij duidelijk was gemaakt dat er onzekerheden waren.^[29]

Adviesrecht VO bij liquidatie niet in acht genomen, maar tijdig gerepareerd?

Op 5 november 2020 oordeelde het hof Amsterdam dat pensioenfonds AVH zijn besluit tot collectieve waardeoverdracht naar PGB per 1 januari 2020 moest intrekken. AVH had met het ondertekenen van de overeenkomst van 17 juni 2020 besloten tot collectieve waardeoverdracht aan PGB zonder het advies van het verantwoordingsorgaan af te wachten. Het VO was 'not amused'. Het Hof overwoog dat de rechtspraak van de WOR van overeenkomstige toepassing is op het adviesrecht. Het pensioenfondsbestuur moet het medezeggenschapstraject zorgvuldig vormgeven, eenduidig

communiceren met het VO daarover en de wettelijke medezeggenschap ten volle tot haar recht laten komen. Het advies was niet op een zodanig tijdstip gevraagd dat het van wezenlijke invloed kon zijn.^[30] Vervolgens werd alsnog advies gevraagd. Tijdens die adviesaanvraag ontsloeg AVH de advocaat van het VO. Het pensioenfonds was echter niet bevoegd om de advocaat van het VO te ontslaan, zo oordeelde de voorzieningenrechter op 9 december.^[31] Medio december kwam het VO alsnog met negatief advies. Anders dan bij het adviesrecht van de OR, geldt er bij het VO geen opschortingstermijn van een maand.^[32] AVH besloot medio december opnieuw tot overdracht aan PGB per 1 januari 2020. De voorlopige voorziening die het VO verzocht om uitvoering te staken in afwachting van de bodemprocedure wees het Hof op 23 december af, ondanks het ook volgens het Hof onterechte ontslag.^[33] Op 5 januari 2021 zijn Kamervragen gesteld over vermeende gebrekkige medezeggenschap in deze zaak.^[34]

Ontslag en pensioen

Pensioenschade als onderdeel van de billijke vergoeding bij ernstig verwijtbaar ontslag

De wettelijke transitievergoeding is een vast bedrag. Bij ernstig verwijtbaar handelen kan de werkgever een billijke vergoeding verschuldigd zijn aan de werknemer. Dan is het zinvol om gespecificeerde pensioenschade te vorderen. Een uitspraak van de Hoge Raad maakt duidelijk dat de rechter dan met de pensioenschade rekening moet houden bij zijn motivering.^[35] Meerdere uitspraken bevestigen dat rechters pensioenschade verdisconteren in de billijke vergoeding.^[36] Het blijft een billijkheidsoordeel. Soms wordt de pensioenschade beperkt tot de werkgeverspremie pensioen^[37] of gematigd, bijvoorbeeld bij een aanvaarde, andere dienstbetrekking.^[38]

Pensioenontslag: AOW-leeftijd of pensioenleeftijd pensioenreglement

In 2020 waren er meerdere geschillen tussen werkgever en werknemer over de pensioenontslagdatum. Het klassieke geval doet zich voor wanneer de werkgever het begrip pensioengerechtigde leeftijd zo uitlegt dat het de AOW-leeftijd is en de werknemer wil doorwerken tot 68 jaar (de fiscale pensioenrichtleeftijd). Met enige voorzichtigheid kan uit de rechtspraak geconcludeerd worden dat de uitleg van de AOW-leeftijd als de pensioenontslagleeftijd het vertrekpunt lijkt. In 2020 was dat zowel de uitkomst in een geschil van een werkneemster met de Orde van Advocaten Gelderland (als werkgever) en een geschil tussen een geneeskundig adviseur met de DAS als werkgever.^[39] Vorig jaar oordeelde het Hof Amsterdam in kort geding op basis van communicatie over de verhoogde pensioenleeftijd naar 68 jaar voorshands dat met 'pensioengerechtigde leeftijd' de arbeidsovereenkomst de pensioenleeftijd in het pensioenreglement van 68 jaar was bedoeld en niet de AOW-gerechtigde leeftijd.^[40] In de bodemprocedure oordeelde het Hof dat beoogd was een objectief vast te stellen leeftijd overeen te komen. Dat duidde op de AOW-gerechtigde leeftijd. De uitleg van de arbeidsovereenkomst is niet afhankelijk van wat in de verschillende pensioenreglementen is bepaald, aldus het hof.^[41] Pensioenopzegging bij de AOW-leeftijd was volgens het Hof Den Haag eveneens toegestaan ondanks een intern memo over de pensioenrichtleeftijd die naar 68 jaar zou gaan.^[42]

Scheiding

Omgaan met afstortingsverplichting bij pensioen in eigen beheer

De Hoge Raad liet zich in 2020 twee maal uit over de hoogte van de afstorting van het pensioen na echtscheiding van een DGA. Bij echtscheiding kan de partner van een DGA met pensioen in eigen beheer recht hebben op afstorting van het te verevenen deel bij een externe verzekeraar. De Hoge Raad besliste begin 2020 over de wijze waarop moet worden omgegaan met het af te storten kapitaal van DGA-pensioen na scheiding. Op het tijdstip van afstorting moet het bedrag worden verstrekt dat nodig is om het op de echtscheidingsdatum berekende pensioen te realiseren. De ex-echtgenoot moet zorgen voor afstorting bij een externe pensioenverzekeraar van het kapitaal dat nodig is voor het aan de andere echtgenoot toekomende deel van de pensioenaanspraak. Bij de berekening van het benodigde kapitaal dient te worden uitgegaan van de commerciële waarde van de pensioenaanspraak. Daarbij wordt de actuele markttrente tot uitgangspunt genomen. Is er op het moment van afstorting onvoldoende kapitaal aanwezig in de rechtspersoon om zowel de commerciële waarde van het aandeel in de pensioenaanspraak van de tot verevening gerechtigde echtgenoot af te storten als voldoende kapitaal in de rechtspersoon achter te laten om de commerciële waarde van het aandeel in de pensioenaanspraak van de tot verevening verplichte echtgenoot te dekken, dan zal het tekort in beginsel moeten worden gedeeld. Indien afstorting de continuïteit van de rechtspersoon in gevaar brengt dan kan de rechter beslissen dat er geen aanspraak bestaat op (volledige) afstorting.^[43] In de tweede zaak had het hof geoordeeld dat de helft van de aanwezige activa (€ 525.000) moest worden afgestort aan een verzekeraar. De man voerde in cassatie aan dat de vrouw niet 50% maar meer ontving. Omdat die stelling niet was beoordeeld, slaagde die klacht en moet een ander hof dat alsnog beoordelen.^[44]

Vrouw moet man € 429.000 verevend pensioen terugbetalen na bigamie

Een pikante pensioenuitspraak uit 2020 wil ik de lezer niet onthouden. Een man die in 1992 getrouwd was had bij de scheiding van zijn vrouw in 2002 afspraken vastgelegd in een echtscheidingconvenant. Veel later komt hij er achter dat ze al in 1987 getrouwd was met een ander in Engeland: bigamie. Na de scheiding was het pensioen ter waarde van zo'n € 429.000 verevend en was € 96.000 aan partneralimentatie betaald. De rechtbank verklaarde het huwelijk nietig. Het echtscheidingsconvenant werd vernietigd op grond van dwaling. De WVPS was door het nietige huwelijk niet van

toepassing en betalingen op grond van het vernietigde echtscheidingsconvenant waren onverschuldigd. Er was geen grond meer voor pensioenverevening. Daarom vorderde hij met succes onder meer € 429.000 en € 96.0000 terug als onverschuldigde betaling. Of zijn in Thailand wonende 'ex' in staat was dat bedrag te betalen, vertelt de uitspraak niet.^[45]

Uitsluiten partnerpensioen bij huwelijkse voorwaarden moet expliciet

Wie bij scheiding geen pensioen wil verdelen kan dat bij huwelijkse voorwaarden uitsluiten. Een man dacht dat de notaris bij huwelijkse voorwaarden al het opgebouwde pensioen had uitgesloten. Toen hij na zijn scheiding wilde hertrouwen kwam hij erachter dat het ouderdomspensioen niet hoefde te worden verevend maar dat zijn ex wel recht had op opgebouwd partnerpensioen. Dat was niet zijn bedoeling maar had hij expliciet moeten vastleggen in de huwelijkse voorwaarden of in het echtscheidingsconvenant.^[46]

Tot slot: het aanhangige wetsvoorstel pensioenverdeling bij scheiding 2022 bevat omvangrijke wijzigingen t.o.v. de huidige WVPS.^[47] Beoogde inwerkingstredingsdatum is 1 januari 2022. Dat leidt ongetwijfeld tot nieuwe zaken.

Conclusie

In 2020 waren er met 169 uitspraken aanzienlijk minder uitspraken dan in 2019 (196). De top drie aan pensioenuitspraken gaat over uitleg (43%), scheiding (20%) en ontslag (19,5%), gevolgd door verplichtstelling (14%) en wijziging (8%). Spraakmakende uitspraken waren er onder meer op het terrein van korting, wijziging, medezeggenschap, ontslag en scheiding. De ontwikkeling en trends in de pensioenrechtspraak leest u in de volgende kroniek pensioenrechtspraak 2021.

Voetnoten

[1]

Zie voor eerdere kronieken: M. Heemskerk, Pensioenrechtspraak 2018, Cijfers en richtinggevende uitspraken *PM* 2019/76; M. Heemskerk, Kroniek Pensioenrechtspraak 2019, meer uitspraken, meer duidelijkheid?, *PM* 2020/62.

[2]

Onder invaren versta ik hier korthedshalve de collectieve waardeoverdracht van opgebouwd pensioen naar de premieovereenkomst. Ik volsta met de kanttekening dat het huidige individueel bezwaarrecht van begunstigen ex art. 83 PW wordt 'vervangen' door het adviesrecht van het verantwoordingsorgaan.

[3]

<https://www.internetconsultatie.nl/wettoekomstpensioenen>.

[4]

Prof. mr. drs. M. Heemskerk is advocaat-partner bij held advocaten, hoogleraar pensioenrecht bij de Radboud universiteit Nijmegen en raadsheer-plaatsvervanger bij het Hof Den Bosch.

[5]

Oordelen van het CRM over pensioen en uitspraken van het HvJ EU zijn daarbij inbegrepen, ook al verschijnen die niet op [rechtspraak.nl](https://www.rechtspraak.nl). Uitspraken over tweedepijlerpensioen bij CRvB en RvS zijn eveneens meegenomen.

[6]

<https://www.bju.nl/juridisch/pensioenrechtupdates>.

[7]

HR 13 november 2020 ECLI:NL:HR:2020:1790 (*Freecrown*); HR 17 juli 2020, ECLI:NL:HR:2020:1282 (*Food Connect*).

[8]

Kengetallen rechtspraak 2019, p. 9 <https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/kengetallen-2019.pdf>. Kengetallen over 2020 zijn (nog) niet beschikbaar.

[9]

Zie bijvoorbeeld CRvB 1 oktober 2020, ECLI:NL:CRVB:2020:2407.

[10]

Kengetallen rechtspraak 2019, <https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/kengetallen-2019.pdf>.

[11]

Rb. Oost-Brabant 6 februari 2020, ECLI:NL:2020:703 (*Prodrive*).

[12]

Hof Den Haag 13 oktober 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:1969 (*Nauta*).

[13]

Hof Den Bosch 14 april 2020, ECLI:NL:GHSHE:2020:1262 (*Vion*).

[14]

Rb. Gelderland 5 februari 2020, ECLI:NL:RBGEL:2020:665.

[15]

Rb. Zeeland-West Brabant 21 februari 2020, ECLI:NL:RBZWB:2020:864.

[16]

HvJ EU 24 september 2020, ECLI:EU:C:2020:753.

[17]

FD Pensioen Pro 6 oktober 2020, Uitspraak Europees Hof is wel/geen belemmering voor invaren.

[18]

H. van Meerten, Zand zetten in Pensioen 'Clockwork Orange': The YS case, EULawLive, 30 september 2020.

[19]

Rb. Noord-Holland 31 juli 2019, ECLI:NL:RBNHO:2019:6929 (Schneider); Rb. Den Haag 11 februari 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:1061 (CDA).

[20]

Hof Den Haag 21 januari 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:25 (Allianz). De formulering dat wijziging zonder instemming van de werknemer niet mogelijk is terwijl de wijziging bij cao plaatsvond oogt tegenstrijdig.

[21]

T. Huijg, Onvoorwaardelijke toeslag wel degelijk te wijzigen, *PM2020/45*; T. Huijg, Nogmaals de kwestie van de onvoorwaardelijke indexatie, *PM2020/92*.

[22]

E. Lutjens, Een onvoorwaardelijke toeslag kan niet worden gewijzigd, *PM2020/74*.

[23]

Hof Amsterdam 3 november 2020, ECLI:NL:GHAMS:2020:2929 (AFM).

[24]

Rb. Den Haag 13 augustus 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:7813 (SRK).

[25]

Consultatiedocument, MvT, p. 189, artikel 150I lid 5 en 150 m.

[26]

Hoofdlijnennotitie 12 juni 2020, p. 25.

[27]

De vraag of de OR instemmingsrecht heeft, laat ik buiten beschouwing. Ik volsta met de opmerking dat bij verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfondsen en cao's een exceptie geldt op grond waarvan de OR in beginsel geen instemmingsrecht toekomt, zie art. 27 lid 3 WOR. Bij sommige besluiten van het pensioenfonds heeft het verantwoordingsorgaan (of belanghebbendenorgaan) adviesrecht, zie art. 115a en 115 c PW.

[28]

Rb. Overijssel 16 september 2020, ECLI:NL:RBOVE:2020:3165.

[29]

Rb. Noord-Holland 19 oktober 2020, ECLI:NL:RBNHO:2020:9718 (KCS).

[30]

Hof Amsterdam 5 november 2020, ECLI:NL:GHAMS:2020:2993 (AVH I). Volledigheidshalve merk ik op dat mijn kantoor betrokken was bij deze zaak.

[31]

Rb. Den Haag 9 december 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:13158 (AVH II).

[32]

Art. 25 lid 6 WOR.

[33]

Hof Amsterdam 23 december 2020, n.n.g., zie FD Pensioen Pro 31 december 2020, Pensioenen AVH toch naar PGB, ondanks tweede rechtszaak.

[34]

Handelingen II 2020-21, 66.

[35]

HR 29 mei 2020, ECLI:NL:HR:2020:955 (Blue Circle).

[36]

Hof Amsterdam 19 mei 2020, ECLI:NL:GHAMS:2020:1280 (KLM); Rb. Rotterdam 9 november 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:10180 (Yulius); Rb.

Rotterdam 17 juli 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:6350.

[\[37\]](#)

Rb. Amsterdam 14 augustus 2020, ECLI:NL:RBAMS:2020:3993 (*Centralpoint*)

[\[38\]](#)

Rb. Gelderland 7 augustus 2020, ECLI:NL:RBGEL:2020:3995 (*Vion*).

[\[39\]](#)

Rb. Gelderland 5 februari 2020, ECLI:NL:RBGEL:2020:665 (*Orde van Advocaten*); Rb. Amsterdam 3 december 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:10063 (DAS)

[\[40\]](#)

Hof Amsterdam 10 september 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:3347 (*Deloitte I*).

[\[41\]](#)

Hof Amsterdam 24 november 2020, ECLI:NL:GHAMS:2020:3239 (*Deloitte II*)

[\[42\]](#)

Hof Den Haag 17 maart 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:565 (*Eastman*).

[\[43\]](#)

HR 14 februari 2020, ECLI:NL:HR:2020:276.

[\[44\]](#)

HR 16 oktober 2020, ECLI:NL:HR:2020:1631.

[\[45\]](#)

Rb. Noord-Holland 10 juni 2020, ECLI:NL:RBNHO:2020:4254.

[\[46\]](#)

Hof Amsterdam 7 april 2020, ECLI:NL:GHAMS:2020:1033.

[\[47\]](#)

[Kamerstukken II 2019-2020, 35 287.](#)